

Prosa i
Incipit liber tertius

Prosa prima

Monachus

Humiliter volucer deside-
rans rursus ex te audi-
re verbum super cōso-
latione peregrini. so-
licitā em̄ sup̄ hec au-
ditatē ex puigili cordis mei cura q̄
te loco tēpoze q̄z preuenit intelligis
Volucer. Spes vt dixi mona-
che solatur eum cōfugiens ad deū
tanq̄z ad thronum gratie. ad tem-
plū et aram misericordie. ad arcaz
federis. ad libertatis asilum. ad fir-
mā petram. et solidum iūctus. **N**a-
tura siquidem ita videm̄ institutū
vt debilior innitat fortiori. sicut vi-
tis vltimo. edera quēcui. naufragus
tabule puerulus matri. Solat̄ ip̄m
preterea scriptura sacra reuelans
decursum mundi regiminis a pri-
ma voluntate liberrima cui nostra
cōformis esse debet. Quēadmodū
vero per spez vis irascibilis. sic per
huiusmodi conformitatez raciona-
lis ordinatur et ex cōsequenti concu-
piscibilis dum ita fuerit cōformis et
subdita q̄ ip̄ius et dei sit vnū velle
et vnū nolle quod amicicie. pprium
est. videns autē q̄ irascibilis p̄ im-
patientiā cōturbat. et per ignoran-
tiā seducit̄ ratiōnalis. Deinceps igitur
oplebit̄ sermo sup̄ impedimen-
tis hmōi tollendis p̄mū p̄ patientiā

tertil

EE

am. altez per doctrinā vbi nōnulla
que in priorib⁹ dici potuerant inse-
rent̄. **Monachus.** Placet qd̄ vi-
cis qm̄ ⁊ dictoz recordationē sum-
mariā et dicendoz lucidū ordinez
tradis. **Volucer.** Locutus⁹ er-
go de cōsolatione per patientiā recte
mibi videor id agere si de modera-
mine zeli inchoauēo. habz itaqz ze-
lus inter passionēs vehemētiā mul-
tam. **Audi** sapientē dura sicut infer-
n⁹ emulatio. **Prefer** insup̄ sibi spe-
ciē iustitiē quo sit efficacior. ad no-
cendū dū deuiat. **Quid** em̄ efficaci⁹
ad nocendū q̄z familiaris inimic⁹.
et q̄z demoniū meridianū qd̄ in an-
gelū lucis se transfert. **Porro** zel⁹
et si qn̄qz significat inuidiam. qn̄qz
odiuū. aliq̄n̄ imitationem. vtemur
hic zelo. put est desideriuū vehemēs
quo quis incitat̄ ea tollere que rei
sibi dilectē videntur aduersa. **Sic**
homo zelat pro vxore ne mechus
abutaē ea et hinc zelotypia. mater
p̄ filia ne violetur. iustus p̄ domo
dei volens ab ea tollere quicquid
viderit scādaloꝝ. **Inde** illud est. ze-
lus domus tue comedit me. **Cuius**
recordati sunt discipuli xp̄i dū esse-
ret vendentes et ementes de tēplo
seu domo dei. **Xelū** hūc vltimū lau-
dauit q̄ dixit nullū esse deo accepti⁹
sacrificiū q̄z zelū aiāz. **De** qd̄ si co-
mitet̄ ip̄m beniuolentia discretio et
cōstātia. q̄ tria si deserat aut cōtēnat
zel⁹. recte cōpaueris ip̄m gladio bi-
cipiti in manu furiosi. igni rursus ⁊
fulmini sine obice puagati:

Metriū primū

Primū metę tertę

Rgens flamma rapax libera si manet
Mox suprema domus puolitans vorat
Quo plus absq; modo torrida canduit
Estas fulguribus crebrius imicat
Elisus q; vapor dissipat infima
Est igni similis zelus et estuat
Intus cor stimulans quo vehementior
Incumbit cohibe fac teneat modum
Collidunt in eo se pariter duo
Affectus nimirū singulus improbus
Hinc impellit amor hinc furit odium
Zelus nam quia rem diligit et colit
Ledi non parit̄ protinus incit̄us
Ira corripitur recta nec inspicit
Odit persequitur nec requiem capit
Fingit iustitię tendit in ardua
Supra posse ferox frangitur et ruit
Secum multa trahens que pereūt simul

Secūda prosa tertij

Monachus

Nonne zelus excusat o volucer p̄
p̄ intentionē boni finis etiā si le
serit vt dum vult tollere scanda
la a domo dei satagens ab hominibus
vel hereses corrigi. vel symoniam abijci.
vel tyrannidem compesci. nonne suffra
gatur sibi verbum xpi **S**i oculus tuus
qui est intentio fuerit simplex totum cor
pus tuum lucidū erit. **N**olucer. **D**u

Libri tertij

disti xpm abbi dicentes. **E**cce
venit hora et nūc est vt om̄is
qui interficit vos arbitretur
se obsequiū prestare do. quis
tñ dixerit q; hec intētio reddi
dēt occisores martyriū absq;
noxā? **Q**uid q̄so iudeos ma
gis excecavit q; zelus legis
antique quam putabant xpm
subuerrere velle? **D**e quibus
apostolus testimoniū perhi
beo eis q; zelū habent sed nō
h̄m sciētiam. **Q**uōd multos
inuenim⁹ ex hereticis etiā hac
tempestate quos fefellit talis
zelus tollendi scandala a do
mo dei per hanc aut illaz pre
dicatiōis viam. **H**inc hereses
contra primatū romane eccle
sie q; sine ea stat salus. contra
dotationes vniuersalis eccle
sie q; sunt vt venenū effusum
super eam. omnis q; symonie
officina. cōtra prelatozum sta
tum splendidum et amplaz fa
miliam q; a secularibus eripi
possunt eis omnia. **C**ontra re
ligiosoꝝ obseruantiam q; ad
uersantur libertati legis xpi et
estimant questū pietatem. **C**ō
tra omnem generaliter presi
dentiam q; nullus prescit. nul
lus existens in peccato morta
li iuste dominat̄ neq; prelat⁹ ē
neq; sacerdos quoniā in cha
ritatis radice fundatur vt di
cunt titulus presidentie et ita

Prosa scda.

de plurimis **D**um enim displicue-
rūt mores suborti sunt errores. da-
mnatus est preterea status quādo
displicēs in eo cernebat̄ abusus ex
ēplo medici stulti destruētis **S**iectū
dum conat̄ expellere morbum. **C**e-
terum reminiscaris velim eoz̄ que
dies hesternā disseruit super turba-
tione iudicij rationis. **A**ddit adue-
na noster exemplum aliud q̄ id pla-
ne crebro. **E**xperimur ait sepius nō
nullos qui vigilantes loquūtur si-
milia somniantibus nihil pene dicē-
tes quod sibi cohereat. hāc passio-
nem frenesim medici. vulgus fanta-
siam vel reueriā gallice resuerie de-
nominat. **C**uius causa est quia fan-
tasmatis rerum intus occursan-
tibus vtuntur pro veris rebus ad-
extra positis quē admodum somni-
antes presertim illi quos exercere
opera vigilantium compertum est.
qui cum expergefacti fuerint inueni-
unt se deceptos in aliquo suo iudi-
cio q̄ntūcūq̄ visi fuēint in somnijs
velut in vigilia se gessisse. **P**rofecto
non dissimiliter euenit aliquib⁹ ve-
hemēter affectis et passionatis q̄
in vigilia sensibus apertis patiunt̄
aliquid simile dormientibus. **S**unt
enī consopiti et soporati vel debzia-
ti passionū radiceatū fumositati-
bus que licet eo tunc sibi videātur
sapientes et virtuosī vt vel libera-
les vel magnanimi vel humiles vel
valde zelātes rēpublicā. **V**erū ce

xxi

stantib⁹ huiusmodi passionib⁹ intue-
tur in vigilia virtutis et veritatis
se quasi sōniasse et in aliquo semet
īpos notabiliter sefellisse. **N**empe q̄
bus erat ex aliqua parte sopitum
rationis iudicium adeo q̄ nullis
clamoribus ex aduerso mouen-
tibus possent aut vellēt expergisci
nec suadentibus obedire. **T**ur ita
nisi q̄ simulacra virtutū int⁹ fabri-
cata p̄ veris virtutibus amplexā-
tur in somnio vanitatis: vbi menti-
tur iniquitas sibi dicens zelum esse
qui furor est. iustitiam que crudeli-
tas est. correctionē que diffamatio
est. prudentiam que calliditas est.
et ita de ceteris. **S**ic ira. sic inuidia.
sic odium. sic amor in excellentia iu-
dicium rationis offuscant. conso-
piunt et excecant q̄ diu durauerint.
Durant vero q̄nq̄ plus quādoq̄
minus pro varijs hominum mori-
bus pro consuetudine. pro comple-
tione. pro occasionibus datis aut
acceptis. **O**diunt et refugiunt qui
hac spiritali frenesi laborant repre-
hendi sicut litargic⁹ expergisci. **S**per-
nunt aliorum consilia. nempe qui
plus alijs sapere saltem in hac sua
re acutius q̄ circumspicere diffini-
tum apud se retinēt. **E**os preterea
qui se non sequūtur culpant vel de-
negligenti torpore circa ea que dei
que reipublice sunt. aut de dissimu-
latione vel inordinato timore
criminantur et, rident. **C**urrunt

Libri tertii de

tanq̄ asinus indomit⁹ in omne pre-
cipitium relinquente eos in manu
filij sui deo irato q̄ supbis resistit.
Monachus. Noui tales aliqui
quales erāt opinor symeon et leui
quoz a patre maledictus furor qz
pertinat et indignatio quia dura.
Sed quo pacto veri zeli cognitio
prestabitur audire desidero. **Do-**
lucer. Verum zelū eleuate pprie
qz descripsit qui dixit illum. Come-
dit zelus dom⁹ dei q̄ scādala q̄ vi-
det in ecclia tollere vult si p̄t. Si nō
potest tolerat et gemit. vulgata ve-
ro regula habet. Illud possumus
quod de iure possum⁹ vbi nouim⁹
plurimū interesse in eo qui zelat si
fungit̄ auctoritate iudiciaria. aut si
caret illa. vtrobiqz tñ obseruanda
lex illa. Iuste quod iustū est exequi-
ris. **Monachus.** Vellem separat⁹
sup his sermo fieret. et primo de ze-
lo fungentiū publica potestate.
Volucer. Fiat ita q̄ quot insidios
exposit⁹ est iste zelus accipe. **Insi-**
atur impotentia p̄pter quā iubet sa-
piens. Noli velle fieri iudex nisi vir-
tute valeas crumpere iniquitates.
Iudex itaqz quid aliud agit profe-
rens sententiā cui⁹ executionis non
habet facultatē nisi iusticiā exponē
vel contemptui vel discrimini? **Insi-**
atur ignorantia eoz que status re-
quirat esse cognoscenda. hoc in pre-
latis plurimis respectu legis euan-
gelice. hoc in seculi iudicib⁹ quo ad
ciuiles cōstitutiones inuenim⁹. qual-
es eē damnabiles mechanici mon-

cōsolatione theologie

strant inter quos non recipit nisi q̄
in arte sua peritus est. **Turbat** etiā
in aliquib⁹ litteratis hunc zelū dei
fectus experientie qui circūspicere fa-
cit omnia vt tandem eligat nedum
sed quod de se licet. sed quod expe-
dit id est qd̄ expedite fit. attēta cir-
cūstantiaz qualitate. **Turbat** alios
inconstantia p̄secutionis eoz que
bene p̄cōsiliata. conclusa. incepta
qz sunt quos vel ira subociens vel
human⁹ timor infortunij contra se
vt affines deijcit a cathedra iudicij
Quo cōtra p̄tinacius obfirmantē
alij in male p̄cōsiliatis et ceptis
fatus quodā pudore victi ne vinci
videant̄ exemplo militum quos in-
certam vltro mortem viciosus fuge
pudor impellit. **Quid** existimes p̄-
terea de consiliarijs mendacib⁹ q̄ cor-
ruptis a quoz seductiōe vix aliq̄s
in potētatu consistit⁹ secur⁹ est. **Quid**
de notarijs et p̄motorib⁹ sed rege-
rit culpa in eos qui tales eligunt
nec corrigunt. qui sola insuper sibi
placencia dici volunt qualis erat
Achab. verū est quippe illud sapien-
tis **Princeps** qui libenter audit ver-
ba mendacij omnes ministros ha-
bet impios. **Efficacissimū** insuper
corruptiuū zeli boni q̄ debiti notat
scriptura cum experientia esse mune-
rum receptionem. a manu lingua
vel obsequio. vnde sequit̄ acceptio
psonarū simili pro reatu damnās
vnum. absoluens altez que omnia
phibuisse legit cognat⁹ moysi duz
eioē optime policie formā d̄scribēt

De zelo fungentiū publici potestate

Sunt q̄
publica
va mul
nales
vint. m
miles fa
neglige
purgar
eommi
si verbe
nies ab
fines in
vintem
pollit ap
lima inu
episcop
vntur q
nitionib⁹
bile. ai
cie etiā
rationab
saler. d̄
pal. d̄
bus red
q̄ aucto
quenter
vnti. i
riant in
exemplo
de sum
lia simul
ppia. Qu
rop red
mram du
omittend
ly legit⁹ a
gis stupē
qui redoz vir

Prosa scda.

Sunt qui se sufficienter existimant re-
publicam regere si constitutionum one-
ra multiplicauerint. Si sententias pe-
nales ut excommunicationes fulminaue-
rint. maneat autem ipsi negligentes si
miles facti pedagogis reprobis qui
negligentiam suam et ignauiam
purgare se putant si pueris suis
comminationes crebras indixerint
si verberibus eosdem affecerint. **J**ue-
nes alios suis ita constitutionibus po-
sitivis inherentes. ut nullam epikeie
virtutem admittere velint sciatur aut
possint apud quos summum ius sepe
summa iniustitia fit. **A**lii passim hac
epikeie vel equitatis regula sic ab-
utuntur quod nihil in legibus. nihil in consti-
tutionibus et regulis suis manet sta-
bile. cum tamen precipuum cuiuslibet poli-
cie etiam in monasteriis regimen ex-
rationabili legum suarum stabilitate re-
sultet. **A**mplius quid de pueris scilicet
dolosusque moribus censendum est ex quibus
reddunt contemptibilis tam vita
quam auctoritas regitrua. unde conse-
quenter inobedientia subditorum pro-
uenit. iuste proorsus. ut in eo domini puni-
antur in quo delinquant. **A**dam in
exemplo est cui in deum peccanti fa-
cta sunt omnia prius subdita rebel-
lia simul et aduersa. ita etiam ut caro
propria. **Q**uid quod aliquando peccata subdi-
torum redundant in presidentes. nec
mirum duz osortes sunt in malicia
omittendo vel omittendo. sicut **I**she-
ly legimus ad filios. **I**llud vero ma-
gis stupendum exempli gratia in **M**oyse
qui rector virtuosissimus extitit cuius

119

hec verba sunt. **N**ec miranda ait in-
dignatio in populum cum mihi quoque
iratus dominus propter vos dixit. **N**ec
tu ingredieris illuc. non dubium in
terram promissionis. **M**onachus
Durus est hic sermo pro regibus
evolucer. durus fateor adeo quod be-
atos predicare compellor illos qui
solitudine sua contenti sunt quales
papa **G**regorius suspirauit haben-
tes hanc a deo gratiam quod absolu-
ti sunt a vinculis publici regiminis
Preconium itaque suum canamus placet.

Secundum metrum tercium
dactylicum archilogicum
tetrametrum. ut illud

Puro claustrum lumen phebunt

Monacha claustrum vita recludens
Semet septis mortua mundo
Cuius regimen ferre recusat
Pompas quod suas deserit omnes
Animum superans imperiosa
Regnat. celled conditur antro
Regio fit ei mansio celi
Nil sibi vane gloria laudis
Nil fallacis gratia fame
Garrula palpans lubrica nec spes
Complacet horret ferre tumultus
Trepidus quod metus anxia vota
Qualia medicis urbibus errant.
Nanque assiduis turbine vasto
Seditur curis publica vita
Que presumit debilis in se
Homines proprio ponere dorso

Libri tertii de

Quorū nugas crimina fraudes
Lites rabidas vulnera mortes
Anxius portat calculus arta
Dandus superest cum ratione
Quid tantis iuuat vltro periculis
Subdere vitā mox perituram
Scrupulos q̄ pati iugiter acres
Intro vermez cor lacerantem
Iudicia vana q̄ quanta recreſcāt
Quot crudelia turpia feda
Haurit sensus diſcolus extra
Unde cor vrit zelus amarus
Vel dolor asper dira vel ira
Siue libido sordibus c̄plens
Nonne fenestras claudere mortis
Prestat et vti sensibus imis
Celica cernere mente pudica
Quā non turbat seua remordens
Extera populi cura recepta
Fera mors sibi fit ianua vite
Sua spes **I**hs est viuit in illo
De sanctorum quos coluisse
Meminit meritis et prece fideit

Prosa tertia tertij libri

Monachus

Uoe volucer ne dū claustra
lem vitā extollis sis iniurio
sus reipublice que periret
vtiq̄ sine rectorib⁹. Sed neq̄ carz
ista vita suis periculis suis q̄ tem/
ptationib⁹ tāto maiorib⁹ quāto col/
luctatō crebrior aduersus p̄ncipes
tenebrarū mundi hui⁹ habēda sibi
est et plus q̄ humana. **A**eniq̄ scit
damnationē serui pigri q̄ talentū si/
bi creditū abscondit in sudario. po

cōsolatione theologie

nit q̄ lucernā sub modio. nā sapien
tia abscondita et thesaurus inuisus
q̄ vtilitas in vtrisque. Mandauit q̄z
de⁹ vnicuiq̄ de p̄ximo suo quē pe/
reuntē q̄ nō saluat dū p̄t occidit
Volucer **¶** Sic est crede m̄ laq̄us
magn⁹ quo solet zelus improbus
seducere plurimos vt ambulent in
magnis et alienis a se. nō fm̄ sciaz.
magna quippe sibi videt̄ om̄is pre/
sumptio. Qua super re multū diu q̄z
noster aduena secū q̄siuit theologi/
am q̄z cōsuluit **¶** Monach⁹ **¶** Deo
audire cupio qualiter hec zeli dece/
ptio agnoscenda declināda q̄ sit
ab illis quos nō duz administratio
publica ligatos detinuit. imo q̄ q̄s
h̄z religio ne mund⁹ eos p̄ h̄ac sedu/
ctiōne resorbeat quales inuenti sūt
aliqui eo damnabiliores quo p̄mā
fidē irritā fecerūt. **P**atiunt̄ alij nō
pauci notias inquietudines sūmur/
murantes q̄ dona sua nequeunt in
alios transfundere docendo consu/
lendo monendo dirigēdo iuxta da/
tam sibi scientiam. moleste ferentes
ociū suū quasi dicerent. vt q̄o p̄di/
tio hec. q̄z nō habēt q̄ doceat eos
iter rectū. quis cōstituat me doctōrē
sup̄ eos vel ad eos? **¶** Volucer
Est vt dicis in quibusdā q̄ vtinam
docerent se p̄mit⁹ ad sobrietatē sa/
pere qui aliorū fieri doctores tāta
auuiditate desiderant vt agnoscerēt
qua ratione zelus suus moderād⁹
est et quib⁹ terminis coercendus
¶ Monachus **¶** Expediit ne
quasdam super hac re dari regu

Prosa tertia

las breues et solidas. **V**oluer
Expedi accipe. et in primis certū ha
beto quod potest regitiuā in ecclīastica
gerarchia si supior nō imponit et iu
bet eā nemo laudabiliter et tute susci
pit vel exercet. Talis nimirum se glo
rificat et ingerit nō vocatus a deo
tanquā **Aaron**. Primū quod locū veni
ens ad nuptias impudenter antici
pat descensurū cū rubore. auditur
etiam quod te constituit iudicē sup nos?
Itaque sarcinā hāc si nemo imponit
dicit **Aug.** vacandū ē ocio cōgren
de veritatis. adde. vel studio pprie
salut. Neque enim deus indiget auxilio
nō pro salute aliorum vel secū labore
in nō vocati **Ampli.** potest regiti
tiuā nō consequitur aliq̄s ex solo titulo
scientie vel eruditionis vel caritati.
imo nec ex pceptione licentie magis
lis in theologia facultate que licē
tia non obligat se suscipientem sed
idoneitatem eius monstrat. Pro
inde potest hanc regitiuā si supior
legitimus sit deus. sit hō. iubet et impo
nit optz recipe quā post auditas re
cusationis causas vt in **Moyse** fuit
et **Jeremia** superior pstat in senten
tia. Refutantē enim quod excusaret ab
inobedientia nisi propriū forte iudiciū
quo sibi videt indignus tali missione
Sed superior subijcē ouenit nedum
pprie voluntatis affectū sed etiā in
tellectū sui iudiciū. Alio quoniam pusillan
mitas ista specie humilitatis se pal
lians arrogātia dicēda est eo picu
losior quo sibi videt humilior et quod
sensū suū pferre non dubitat sensui
iudicio quod superior. Subinde potest

xxij

regitiuā potest aliquis vel petere vel appe
tere hō sibi bene conscius quod non posse se
prodesse vult scit et potest tūmodo ca
ueat ne mentiat vt sepe fit iniquitas
sibi. Arbitroz hoc intēdebat **apulus**
Qui episcopatū inquit desiderat bo
nū opus desiderat. Sed vt iniquitatē
abijceret subiūxit. Oportet autē episcopo
esse sine crimine etc. Sic **Maias** dñō
querenti quē mitteret rēdit. Ecce ego
mitto me. vtz se iam ardenti calcu
lo purgatū agnoueat. Potest hec
potestas tūc appeti quā potes ad mar
tiriuū quod psidebant ipi traherant. ho
die deo suspecta nimis hec appetitio
ne gignat eā nō zelus aiaz sed vel psum
ptio vel inanis gloria. vel ambitio. vel
inertia querens in ocio laute viuē. vel
cupiditas ditare querens carnē et
sanguinē. aut demū inexpientia po
testatis huius regitiue dās audaciā
de viribus propriis. sibi quod blandiens quod
efficaci ceteris euellēt quod destrueret
proderet et dissiparet et edificaret et
plantaret. Expt deo longe videbit
aliter et metuet. videbit quod pueri. dif
ficile corrigunt. et stultoꝝ infinitus ē
numerus. videbit opa dei quod nemo
possit corrigē quē ille despexit. Vi
debit quod de pmeditatis secum et di
ctis tūc faciā hoc tūc faciā illud. si
et quod postmodū. neque hoc neque illud
videbit se longe fieri et confundi ab
expectatione sua et velut a torren
te rapido alioꝝ acrat erat trahi
Aniaduētet denique aliquāto facili
etē speculātē i cella vel studio descri
bē sibi pulerū boni regimīs modū
in re publica quod exequēdo p̄dicare

Apulus

Qui potest quod opte tunc

no obligat se suscipientem sed idoneitatem eius monstrat.

Libri tertii de

Monach. ¶ **Q**uid de hoib' cēses nre etatis qrentib' expectatōes ad bñficia quib' ānexa est alioꝝ cura **Pro** quib' vel adipiscendis vel retinēdis se litib' inuoluūt sūptib' qz osumūt. ¶ **Voluer** ¶ **V**iderint ipi qualis sua sit intētio et quē sibi finē pncipalit' cōstituunt. Pōt itaqz fieri vt idone' aliq's seruire deo in regimīne publico qrat. illud intēdēs ex cōnti. et tanqz secūdarie sustētāt nē vite pprie sufficientē habē. q̄tin' absqz mēdicitate vel impzportioāto sibi latē seruiat in hoc statu liberiori quiete dō. **Rec** est leuiter s̄ imputandū symoniace p̄uitati. **Sicut** nec dū frequētantur in ecclesijs hore canonice ad recipiēdū distributiōnes quotidianas et solitas. **Aut** dū vicari' deseruit vni cure suscipiens inde stipendiū. **Dign'** est opari' mercede et cibo suo. **Dicā** āpli' **Sic** p̄fite' aliq's vitā claustralē rōnabilit' intēdēs illic sufficient' sustētari. alioq̄n nō intratur'. neqz tñ symoniace' est dū intētio pncipalis ē seruire deo et sustētatio vite est ad illū finē et sub illo. vbi āt vnū ppter aliud. iā nō duo s̄ vnū s̄. ¶ **Monach'** ¶ **A**ppares loq̄ fauorabiliter i excusationē symonie quā tāta seueritate decreta dānāt. quā ampliāre ita nitunt' aliq' qz pene nihil apud ecclīasticos inueniret' si veꝝ sentirēt a symonia nō infectū. **Sz** hoc interrim omisso cū multis q̄ magis scholastice tractāda sūt. p̄fice qd̄ cepisti de zeli moderatōne p̄ patientiā re-

cōsolatione theologie

spēctū fraternē correctōis ¶ **Voluer** ¶ **C**orrectio fraterna cū sit op' elemosine spūalis datū sub affirmatiuo p̄cepto. **Si** peccauerit in te frater tuus etc. **Sz** quidē obligat sed nō p̄ sp. **Omittēda** q̄ppe est dū p̄babilit' apparet qz fieret vel frustra vel in deterioratōez corrigēdis hoc āt p̄babilit' estimat' de peccatib' ex malicia et cōsuetudine puerfa. nō ex ignorātia. **Sec'** in correctōne iudicialia vbi p̄t cōtēni scādalu illi' qui puniri debet. qz fit p̄ salute ne dū illi'. s̄ toti' reipublice. et vt punitio scelēis cedat alijs in exemplū. **Pōt** insup hec omitti correctio dū p̄babilit' appaēt qz peccās alio mō p̄ se vel alteꝝ corrigēt **Sic** em̄ famelic' nō ē de necessitate pascēd' a petro etiā diuīte si verisimiliter immincat mod' qz sustētāt' p̄ se vel aliū non p̄bit. **Qua** sup re nō d̄z sibi fabzicare leuīt scrupulos tanqz de necessitate p̄cepti. sicut nec in alijs plurimis q̄ vel p̄tergredi vel agi p̄nt infra cōminos diuīne iussionis. **Atten**to p̄terea qz temerariū frequēt cēt et vsurpatū iudiciū corrigē fratres q̄i criminalit' opantē vbi p̄t occurrere multiplex excusatiōis loc' vel rōne fragilitatis pprie vt in pueris et puellis et rusticanis. vel qz doctriinis et virtutib' aliūde pollent a q̄b' eos declinare nec se corrigē nō ē leuīt p̄sumēdū. **Rursus** attēdē d̄z ista correctō ne p̄tēgrediat' vllaten' ordinē gerarchicū q̄ infētiōēs reduci hnt. ad deū p̄ supioēs et vbi vī i

Prosa prima

superioribus vel inertia vel lata culpa
non inde publica potestate usurpet
aliquis. neque in predicatione neque in
sacramentorum ministracione neque in
superiorum coram subditis satirica repre-
hensione que non edificacionem morum
sed indignacionem causat et contemptum
Est autem specialiter aliquod obseruandum
circa eos quorum confessiones audiuntur
ut extra neque publice neque priuate
arguantur inde. imo neque laudentur ne
aperiantur via suspecte reuelacionis in
vitupato. vel fictionis aut inanis
gloriatōis in laudato. vel diffama-
tionis per indirectum in confitentibus non
laudatis. ¶ **Monachus** ¶ Difficile
certe iugum per presbiteribus in utroque
foro quod sic obligantur corrigere sic
se gerere quasi penitentem in confessione
nil audissent. Sed ad ulteriora per-
gens dic quali moderacione sit exer-
cenda talis correctio. ¶ **Voluer**
¶ Aliquod non cum impio. non cum austerita-
te. et minime cum contumelia vel impro-
perio. Medetur enim in ore contumeliosi
correctio. sit exemplo pauli cum omni-
humilitate lachrymis et mansuetu-
dine. Neque formidandum est hic ne ni-
mia seruet humilitas ubi nulla est que
frangi timeatur regendi auctoritas
Quid quod in multis dissimulanda sunt
peccata vel seniorum ne prodant verecundiam
vel seniorum ne pessimentur per impatien-
tiam. Inreprehensibili sunt presertim in publi-
co. sed nec eis delirantibus est plausibili-
ter assentiendum. Modestum silentium cum
facie subtristis satis erit per sua corre-
ptionem et nostra ne peccemus cautionem.
Porro si peccata talia sint que doctrinam

Regula

christiane religionis inficiant publice cum
scandalo pusilloque silentium soluendum
est. et tota libertate contradicendum
aut pertinere ad superiores deferendum.
¶ Si optati sit in superioribus et inferioribus
tanta succruisse principem etiam in
his que fidei sunt propter deperuationem intel-
lectus ex inordinato timore cuiusque
potentioris erratis alios que trahen-
tis horriolentia istos fauoribus ad-
dunt nec piti sanum consilium nec iudices
rectum iudicium libere dabit. dissimu-
labunt potius aut in veritatis subuer-
sionem impudentes ibunt. hoc casu si de-
fensio catholice veritatis exponen-
da sit in publico per personas priuatas
videatur ambiguum. quoniam vno loco iubet
dominus. Esto fidelis usque ad mortem. et
laudat que pro lege dei sui certauit us-
que ad mortem. Et a diaboli impiorum non
timuit exemplo Jobis baptista. Alio lo-
co vox christi est. Nolite sanctum dare
canibus. neque proficiatis margaritas
ante porcos. Cuius ratio continuo sub-
iuncta est ne dantes lacere et strabum dei
oculorum. ¶ **Monachus** ¶ Quam uereor
o voluer ne tangat hec consideratio
pigrinum nostrum sua persecutio in causa
fidei nunc coram ordinario iudice. nunc
in presentia sacri consilii. nam quod inde pro-
uenit audis. quod dicit. quod agit. ¶ **Vo-
luer** ¶ Nolo fiat tibi modo responsio. latet
ore hac in re iterum sermonem habitum
reuerentium. Etenim qua fronte de sacro
consilio suspicionem de principum mora-
lium veritate dubitacionem de processu iu-
diciali offensionem cepisset. Sed ac-
cipito expendit in premissis docu-
mentum absolutos a publicis respiciens

Libri tertii de

Tertium metrum tertium

Qua sorte vocat te. deus hanc tu
Contentus agas. nec hianti
Teles animo noua vota.

Que sunt aliena relinque
Tractent quibus est data cura

Non te nociuis preme gratis

Sis sufficiens tibi queso

Nec te coquat alterius fors

In se retinet status omnis

Quicquid miserum graue durum

Quod scire status nequit alter

Experta feres leuiore

Nota quod magis ope filius

Febrem patiens modo dextrum

Mutat latus huc modo leuium

Nunc ventre cubat modo dorso

Hinc pace caret. quia secum

Fert intro malum suus omnis

Idcirco locus grauis angit

Se corrigat et parit intra

Pacem sibi det quod quietem

Qua non aliter potestur

Gratum referas domino cor

Qui dona dedit sat abunde

Utaris eis sine culpa

Sic proderis omnibus apte

Prosa quarta tertii

Monachus

Qua ratione fiet o volucer
ut solitari omnibus proficiat?

Volucer. Nimirum bene viuere
do. An ignoras quod omne peccatum
offendit neque deum sed omne impe-
rio suo subditam creaturam? quod idcirco

consolatione theologie

arma et pugnat contra insensatos.

Nocet propterea neque peccati sed toti
hominum omnium que est velut vnus
corpus tanquam acies ordinata cui non
potest sine lesiva debilitatione quantum
cumque pars vel mortificari vel eripi
qualiter sit ex peccato cuiuscumque. **H**inc
propende virtutem vni multo magis
omnibus proficere. vnde sumpsit ortum psal-
miste verbum. Particeps ego sum omnium
timentium te et custodientium mandata
tua. **N**is insuper scire quantum segre-
gar et orans sit utilis. moysen orantem
te in monte dum pugnaret israel inspi-
cito. **D**enique quis nesciat vicia effica-
ci oratione quam potestate vinci? **S**olita-
rius vero liberi orat quam occupati.
Tolle orationes timentium deum. quod prode-
rit obsecro labor fatigantium se. vel
predicando vel monendo vel corrigendo.
quoniam medicos etiam monet sapiens
orare ut opera dirigat sua deus? **D**en-
set ergo solitari quantum potest corrigere
delinquentes absens et tacens si bene
vixerit et orauerit. talis enim et non ali-
ter sibi datum est tollere scandala ab
ecclesia si crebro ingemuerit iuxta visum
one ezechielis de habentibus signum
thau in frontibus suis. **D**enset quantum
difficultatis habet exterior correctio.
quantum solite turbationis. puto
gaudebit eligere partem marie seque-
tis. non marthe ministranti. deseret
querelam ouerse ad martham quod non so-
licitum. non turbatum erga plurima reli-
querit eum **J**hs. **I**taque si corpus proprium
et vnicuique vix aliquis sufficit obediens
reddere suo spiritui quotidianis

inreparationib' continue monēs illud
 et castigans quid censendū putas
 de tot corporib' tot capitib' tot spi
 ritib' alienis nec diunctis! **S**perat
 aliq's se correcturū hos et illos ver
 bo suo. discat sibi primit'. se qz corri
 gat si valet. et dū non poterit humi
 li' sapiat. **H**ec si recogitauerit acri
 ter secū solitari' / gratias aget deo
 q' nō imposuit hōies super caput
 suū. miserebit qz cōstitutis in publi
 ca ptate. nō indignabit. non emula
 bit. **A**ttēdet quid dñs ad **J**ob dixe
 rit. **S**i habes brachiū sicut deus. et
 si voce simili sonas. disperge super
 bos in furore tuo et respiciēs oēm
 arrogantē humilia. vbi docz apte
 opus hoc solius dei esse. **H**inc per
 psalmistā iubet **R**eqz zelaueris fa
 cientes iniquitatē **Q**uia nec imitan
 di sunt tales nec spzeto diuinit' insti
 tuto ordine corripiēdi **Q**ueris exer
 cere zelū o'tra pccōzes. queris eos
 de terra perdere dabo tibi antido
 tū sine verboz strepitu. sine virga.
 sine carcere. sine flagellis aut vul
 nere. sine tuo periculo. **B**ene viue
 tibi et' p alijs ozans. ipos tolera et
 geme. nihil aliud tibi ccessū est. **S**z
 inde gaudeas. qm̄ alleuiat' graui
 fasce. cur aliene misceberis rixē. cur
 alienū iudicabis seruū. cur talento
 vis vti in nō tibi ccessos vsus qd
 palam est abuti? **M**emineris illius q
 pecunias alijs partiendas recipere
 noluit cauens sibi tam ab inani glo
 ria qz a periculo distributōis vt sic
 inique ab ingratitude et remur /

muratione recipientiū et nō recipiē
 tiū ab sui o'h deniqz detrimento
Monach' **S**uades salubriter pa
 tientia in zeli moderatione suscipiē
 dā vnde surgit solatoria. quies
 multa. presertiz his q's susceptū nō
 ligat officiū. **D**odēs vellem aliqua
 super eadez patientie virtute. **E**t in
 p'mis cur dictū est. patientia aut op'
 pfectum habet **S**olucet **S**cis
 pfectionē hominis in dei dilectōne
 sup omnia et ppter se dstitui. **I**deo
 finis legis dilectio **P**orro q's nesci
 at veram dilectōnē nō in p'speris
 s' aduersis inspicit. **A**duersitas nem
 pe sola pbatrix est siquis in p'speri
 tate ver' amator sit **V**enit ad te de
 us cū auro et argento. cū sanitate
 cū honozificentia. cū quiete a tem
 ptationibus intus et foris. recipis
 eū. laudas. gr̄as agis. dubiū mihi
 est si munera dei non deum diligis
Itaqz qui deū vel amat vel in eo
 sperat pro o'modo temporali. tolle
 o'modū desperabit et oderit. venit
 deus in comitatib' his omnibus.
 sed cū pauperie. egritudine. tribula
 tione. si p'tas in amore. si in gr̄arū
 actione modo opus amicicie pfe
 ctū ostendis ad deū qm̄ nec dolore
 nec inopia pressus discedis ab eius
 amore. **R**eqz em̄ dolere vicium est.
 sed ppter dolorē nihil viciōsū omit
 tere laus est egregia. **S**unt apud
 phiaz vere splendide qz suasiones
 ad patientia. hec vult animū redde
 re sui opotem liberū qz. vicia repro
 bat. laudat qz virtutes. oñdit om̄e

Libri tertij de

peccatū facienti penā esse. omnis autē virtus magnū sui premiū est. **A**ddit malos esse impotētes nec adipisci quod cupiūt. **B**oni vero desideriorū suorum quibus appetūt sumū bonū cōpotes sūt. **N**ā participatiōe diuinitatis dii sūt. **D**ocet rursus fortunaz omnē bonā esse. et quod sepe plus aduersa quā prospera potest. **D**enique nulla potest in istis inferioribus mutabilibus et caducis bonis atque fortuitis inueniri vel hauriri felicitas quā sufficientiā quā potentiā que reuerentiā celebritatē leticiā stabiliter veras donet. **S**peciosa quidem sūt ista ait beatus Augustinus ad philosophos tamen cum audiunt oblectant. sed miseris malorum altior sensus est. **O**stendenda fuit per theologiam altior felicitas. quā per se. et infelicitas omnino pessima quā refugere deberem. in cuius respectu penitentia mortem non esse timendam astrueret. **N**olite timere ait eos quod corpora occidunt. sed eum quod potest animam et corpus mittere in gehennam ignis. **C**um enim triplex sit malorum pena. quodam tracta. quodam inflata. quodam permissa. **P**rimam plurimi nihil pendunt nec aduertunt quā philosophia tamen recte probat magnam esse. quia peruat animam magno virtutis bono. tollens ab eo modum spiritus et ordinem. **I**nflata pena quia sensum doloris infert per extimescit et fugit. **T**ertiam ut primam non attendunt peccatores dum in penam perorum peccatorum permittunt iusto dei iudicio ad alia et alia crebro labi. **T**heologia vero christianorum philosophia doctrinas si recte si vere sūt si salutare appro-

consolatione theologice

bat ut eis iure suo et catholicas reddens si tenebrosiores sūt illuminat. **S**i noxijs erroribus mixte sūt separat preciosū a vili. illud retinens aliud exterminās. quoniam nihil indignatū. nihil sordidū. nihil falsū vel noxiū seculū intrat. non sicut in consideratione sola mutabilitatis rebus infra labētū in variabilitate sortis humane. **I**n imperfectione fallaci eorum omnium que mundus inferior ostentat. quae sunt diuitie. opes. dignitates. regna. gloria. voluptates. quae frequenter recidunt in contraria. **S**trigit se ostentat altius respiciēs verā beatitudinis formā non simulacrū quoddam vel idolum beatitudinis quale stoici ponere visi sūt in honesto quod sui ipsius premiū est. per cuius observationem mors voluntaria etiā propria manu (sicut egit **C**atho) per eos queri potest quā esse viam breuē et expeditā sed mendaciter dixerunt ad libertatē. **S**ileo de porcinis voluptatibus epicuri. **S**ed neque primi boni sola contemplatio qualē locutus est **A**ristoteles. beatitudo dici potest. sublimiorē et eternā dat theologia. **I**n cuius aspectu monstrat momentaneū et breue hoc tribulationis. super modum immensū glorie pondus operari in nobis. contemplationibus non ea que videntur sed quae non videntur. **O**stendit ex aduerso miseriam inestimabilem fine caritaturā qualē nullus philosophantiū concepisse visus est. **Q**uid autem grauitatis habere censebit pena temporalis quantalibet eterne vite et mori collata minime certe quā idem leuis virge ad sup-

placitū capitale vitandū et regnū cō
sequendū. **E**cce pponat vtrūq; pu/
crulo q̄rat q̄o eligere duob; mortē
pati vel virgam. nō dubiū q̄n v̄gā
Ozabit etiā flens si neget ei. timēs
et horrēs ppositū sibi e diuerso vel
suspendiū vel incendiū. **H**inc pue/
ros dū flagellant et clamāt ridere
solem tenentes puto illā sapientis
sententiā. virga eū cedis et aiaz ei
ab inferno libēabis. **N**os v̄o grā/
diuiculi pueri gemim; ex candescim;
murmuram; ad modicū dei flagel/
lū. **I**llud q; p impatiētiā rumpim;
vt possum;. q̄i nō ab inferno similiē
liberare nos q̄rat pater n̄r de;. **T**ri/
bularis q̄o putas tibi theologia
suasura sit. **S**erui deo. sanctos q; su/
os et sanctas honora. p̄speraberis
in seculo delictis diuitijs. pace glo/
ria frueris ad votū. **S**ic videlicet
docebit sapiens. **F**ili accedens ad
seruiturē dei prepara aiaz tuaz ad
temptationē. **S**ic ap̄lus **O**mnes qui
pie volūt viuere in xp̄o p̄secutionē
patient. **S**ic xp̄s dicens. **I**n me pa/
cē. in mūdo p̄ssuraz habebit. **S**ic
sancti sancteq; omnes exemplo mon/
strarūt. **E**xpectādū ita est. prepara
d; anim; ad tribulatōnez q̄ nobis
vtiq; talis fiet q̄lis anim; erit vt en/
tis. **D**emerim; millesies mortē et in/
ferni mortē. eruet nos si volum; tri/
bulatio. **S**i nolū; puniet nos bis
in id ip̄m. **I**taq; om̄ino impossibile
est nō flagellari. vel hic ad peniten/
tiā. vel in futuro ad exterminationē
Respiciam; sp̄ ad d̄m flagellantē

Ad p̄rez miap; corrigentē. **S**i vere
nō vane. nō simulatorie. nō velut in
sōnio xp̄iani dicimur et sum;. **N**eq;
ei venire p̄t aliunde t̄bulatio. tenet
q̄ppe ligatū leonē infernalē ne furiv/
at quātū vellet. nō ille s; detinēs eū
rogand; ē. nō aduersari; quis ali;. **S**i
hō sit bestia sit ignis sit aqua t̄/
mō; ē. timeat moderās illa deus
Et hinc oziet magna securitas. **N**o
lo dicat hic aliq; nō tēptabo d̄m
aduersus illa q̄ naturalis fert actō
Liberrim; em̄ nature rector est de;
vtens illa pur libet ad salutē elcōz
ad cōmoditates se diligentū q̄les
enumerate sūt a p̄phis et sanctis di/
ligenter. **E**rudit p flagella purgat
et medef. doctrinas in sc̄pturis mul/
tiplicat qd̄ p̄phe qd̄ boeti; qd̄ cice/
ro cū ceteris insinuant. **C**ōpellit in/
trare vocatos ad nuptias lacerās
alteri; tunicā. illi; crus frangēs. hu/
ic oculū erues. aliū mancū reodēs.
sepit vias malas spinis ne q̄s abu/
let p eas in interitū. **T**ribularis et
tēptaris. **I**ta cōis est fors omniū
viuentiū. **N**ō q̄ppe nascit ad labo/
rē. si demēuisti te equo animo id fē
re equū est. si tibi b̄n; d̄sci; es gaude
q; maior te merces manet. **Q**uid p̄
terea q; absq; tēptatōib; nullo pa/
cto p̄ns vita ducit q̄ milicia ē. tolēa
quā habes q; dū deerrit cert; esto.
succedet altera tibi fortassis asp̄ior
Erede non eiecit hōiez de; ab orto
voluptatis vt hic nouaz cōstitueret
s; in labore viueret et erumna. **D**i/
fers ais mihi pacem. in gloriā. mihi

Libri quarti de

diuitias. mihi felicitatē nō aufero.
h̄ inuito monstrās viā. qz p̄ pressu
raz mūdi par. p̄ infamiaz gloria z
p̄ inopiaz diuitie. p̄ luctū et miserā
beatitudo (qđ ē omne bonū) opa
rant. **N**o extremū p̄ p̄nti die et re
quaz agim⁹. **S**ol enī decluior silen
tiū suadet carmen accipe

Quartum metz tertij.

Pter coeuos Job vir honestior
Multa refulgens prole beator
Simpler tremiscens te de⁹ optime
Rectus fidelis criminis inscius
Dentes eoas exuperans nimis
Gazais et amplo velligero grege
Bobus camelis atq; laboribus
Aptis asellis plurima turba qz
Seruire debens magnifice fuit
Talem flagellis expetijt sathan
Temptare duris non aliter valet
Vti malignis viribus vsipiam
N̄i det suprem⁹ fas dñs sibi
Laxis habenis hinc furiosior
Tradit ruine p̄tinus omnia
Septena proles dum bibit ac edit
Tres et sorozes obruit hos dom⁹
Cōuulsa venti turbine funditus
Job vero viua rupe manentior
Ferri recocti roboze durior
Spes cui⁹ alte fixa petre fuit
Supplex deo mox lumina dirigit
Hrates rependens religiosius
Si que dedisti vix pereant ait
Fiat voluntas iure deus tua
Hinc edocemur cuncta per aspera
No quē misellos currere ouenit
Quis deprecandus nam de⁹ vnic⁹

cōsolatione theologie

Sontes repurgat trux tribulatio
Ac innocentes roborat et p̄bat
Cuiusq; dicat mens bene subdita
Que omodasti si repetis pater
Gratus libenter restituo cape
Vis per latrones ense vel ignib⁹
Aufferre linquo gratius accipis
Sic forte. qz si pauperib⁹ darem
Si te vocantē non satis audio
Compelle vestes dilacerans trabe
Demū put vis dūmō sim tutus
Explicit terti⁹

Incipit liber quartus

Prosa prima

Monachus

Necertis dieb⁹ locur⁹
es o volucer q̄admo
dū pegrin⁹ noster suā
in theologia q̄rit cō
lationē in om̄ib⁹ q̄ cir
cūstant eū tribulationib⁹ nūc p̄ tuā
fidē edicito. nunqđ nō penitet eum
plurimoz q̄ vel in frācia vel in ge
nerali cōsilio gessisse meminit modo
circa cessionē z eiectionē cōtendētū
de papatu. Scribendo de ptate cō
ciliij modo circa causas fidei eā pre
sertim q̄ detestaf homicidia sine le
gitima auctoritate p̄petrata cū seq̄
lis suis. Que causa toti⁹ pene tur
bationis inclitū frācie regnū discer
pentis vt aiūt seminariū fuit. q̄uis
aliā dēt alij cupidinē effrenē domū
nandi vel vindictā expetendi nūqđ
nō aliquib⁹ saltē scrupulis sua cōsci